

Er referens
ÅLR 2025/5592
Alexandra Favorin

Kontaktperson
Jonna Varsa, barnkonventionsansvarig
Lotta Angergård, verksamhetsledare

Ärende: **Remissvar gällande lagförslag om ny gymnasielagstiftning**

Rädda Barnen är en politiskt och religiöst obunden organisation som har barnkonventionen som grund i allt vårt arbete. Vårt uppdrag som barnrättsorganisation vid yttranden och i remissvar är att sätta fokus på barn och barns rättigheter. Enligt barnkonventionen är alla under 18 år barn.

Landskapsregeringens förslag

I förslaget till ny gymnasielag för Åland ingår uppdaterade bestämmelser om den allmänbildande och yrkesinriktade gymnasieutbildningen och nya bestämmelser om utbildning som förbereder för examensutbildning. Utbildning som förbereder för examensutbildning är utbildning i övergångsskedet mellan grundskolan och gymnasieskolan som ger möjlighet att stärka grundläggande färdigheter, få klarhet i yrkesvalet och vid behov stärka kunskaper i svenska.

Inledning - barns rätt till utbildning

Barns rätt till utbildning är fastslagen i Finlands grundlag, i barnkonventionen och i funktionsrättskonventionen samt lyfts fram i rekommendationerna från både FN:s barnrättskommitté och FN:s funktionsrättskommitté till Åland och Finland.

Nedan redovisas några av de mest centrala bestämmelserna och principerna:

Finlands grundlag, 16 § – Kulturella rättigheter

”Det allmänna skall, enligt vad som närmare bestäms genom lag, säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv.”

Barnkonventionen, artikel 28 – Barnets rätt till utbildning

Enligt barnkonventionen ska staterna:

- göra gymnasial utbildning inklusive såväl högskoleförberedande utbildning som yrkesutbildning tillgängliga och åtkomliga för varje barn samt vidta lämpliga

åtgärder såsom införande av kostnadsfri utbildning och ekonomiskt stöd vid behov

- genom varje lämpligt medel göra högre utbildning tillgänglig för alla på grundval av förmåga
- göra utbildnings- och yrkesrelaterad information och vägledning tillgänglig och åtkomlig för alla barn,
- vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott.

Barnkonventionen betonar således statens skyldighet att inte bara erbjuda utbildning, utan även undanröja hinder som kan begränsa barns faktiska tillgång till och fullföljande av utbildningen.

En mer omfattande genomgång av barns rätt till utbildning samt de rekommendationer som Åland och Finland fått finns i den barnkonsekvensanalys som Rädda Barnen har bistått med att ta fram.

Gymnasieutbildningens mål (13 §)

Rädda Barnen välkomnar skrivningar i 13 § om gymnasieutbildningens allmänna mål som betonar kunskap, färdigheter och demokratiska värderingar. För att paragrafen bättre ska motsvara barnkonventionens artikel 29 om utbildningens mål **rekommenderar Rädda Barnen** att paragrafen kompletteras så att utbildningen även:

- stödjer studerandes hela personliga utveckling och välbefinnande,
- främjar förståelse för och respekt för naturen samt hållbar utveckling, och
- främjar respekt för andra kulturella identiteter, språk och traditioner (tillägg till 3 mom. där det nu endast står att *Undervisningen ska ge de studerande insikter i och förståelse för landskapets självstyrelse, historia och kultur samt värna det svenska språket.*)

Vi välkomnar formuleringen i 2 mom., där det anges att *"I utbildningen ska hänsyn tas till studerande med funktionsnedsättning eller särskilda behov. De studerande ska ges inflytande, medansvar och delaktighet i planering och genomförande av studierna."*

Rädda Barnen noterar dock att momentets nuvarande utformning kan ge upphov till tolkningssvårigheter. Det framgår inte tydligt om uttrycket *"de studerande"* i den andra meningen avser alla studerande, eller enbart studerande med funktionsnedsättning eller särskilda behov som nämns i föregående mening.

FN:s funktionsrättskommitté har i sina rekommendationer till Åland och Finland (år 2025) framhållit vikten av att förbättra mekanismerna för att rådfråga barn med funktionsnedsättning i alla frågor som berör dem, samt att säkerställa tillgång till anpassad information och stöd som möjliggör deras fulla delaktighet.¹ Också FN:s barnrättskommitté har lyft fram samma sak gällande barn med funktionsnedsättning och även att Åland och Finland behöver stärka insatserna för att främja alla barns

¹ [CRPD/C/FIN/CO/1](#), punkt 12 d

meningsfulla delaktighet i skolan, inklusive barn i utsatta situationer, och säkerställa att barn inkluderas i beslutsfattande i alla frågor som rör dem.²

Mot denna bakgrund föreslår Rädda Barnen att bestämmelsen förtydligas, till exempel genom följande lydelse:

"Alla studerande ska ges individanpassat stöd och den information som behövs för att de ska kunna utöva inflytande, ta medansvar och delta i planering och genomförande av studierna."

Ett sådant förtydligande skulle säkerställa att delaktighet och inflytande gäller alla studerande, samtidigt som det stärker rätten till nödvändigt stöd för alla, speciellt de som har särskilda behov eller funktionsnedsättningar.

Barnets bästa

Rädda Barnen rekommenderar att det tydligt framgår i gymnasielagen att barnets bästa alltid ska beaktas i första hand, i enlighet med artikel 3 i barnkonventionen. Denna princip tillämpas redan i lagen om barnomsorg och grundskola (4 §).

Vi föreslår exempelvis en formulering liknande den som används i Finlands gymnasielag (2 §): *"Vid planering, anordnande och beslutsfattande om utbildning för studerande under 18 år ska barnets bästa beaktas i första hand."*

Dimensionering av studieplatser

I 19 § Grunder för antagning står det att *"Landskapsregeringen beslutar efter samråd med berörda skolor om grunder för antagningen, ansökningstider och ansökningsförfarande samt dimensionering av studieplatser för antagning av studerande som söker direkt efter grundskolan till sådan utbildning som ges med stöd av denna lag. Vid kontinuerlig ansökan fastställer skolan om ansökningstider och ansökningsförfaranden. Landskapsregeringen beslutar om grunder för antagningen vid kontinuerlig ansökan."*

Rädda Barnen vill tillägga att det i lagtexten ska framgå att tillräcklig antal studieplatser finns för dem som har anpassade lärokurser från grundskolan.

Avgiftsfriheten

Vid en frågestund för ungdomar i lagtinget under den internationella demokratidagen lyftes vikten av avgiftsfrihet på gymnasienivå och behovet av redskap i samband med lärande i arbete (LIA). Studerande påpekade att arbetskläder som behövs för LIA som barnledare på daghem (utevistelse med barnen) för närvarande inte är avgiftsfria.

Vi noterar att i Finland görs undantag i avgiftsfriheten när det gäller "musikinstrument, idrottsredskap eller andra motsvarande redskap och tillbehör som behövs i

² [CRC/C/FIN/CO/5-6](#), punkt 19 d och 30 c

utbildningar som betonar särskilda intressen och som är avsedda för den studerandes personliga bruk och kan användas också utanför undervisningen.” ([Läropliktslag 17 §](#)) Enligt Undervisnings- och kulturministeriet ska lagen tolkas så att t.ex. i fråga om vissa personliga idrottsredskap som behövs i studierna vid gymnasiet's allmänna linje kan de studerande uppmanas använda sina egna redskap, men vid behov ska skolan också ha tillgång till låneutrustning, om den studerande inte har möjlighet att använda sina egen.³

Enligt det åländska lagförslaget's 110 § är däremot alla ”Musikinstrument, idrottsredskap eller andra motsvarande redskap som används för den studerandes personliga bruk och som kan användas också utanför undervisningen” undantag från avgiftsfriheten. Dock står det i detaljmotiveringen att ”Skolan tillhandahåller dock idrottsredskap och annan låneutrustning för särskilda behov.”

Rädda Barnen rekommenderar att lagtexten tydliggörs så att alla redskap som behövs i undervisningen, inklusive LIA, ska vara avgiftsfria för studerande (minst vid behov).

Detta är särskilt viktigt när studiestödet har sänkts i samband med avgiftsfrihet, för att säkerställa att studerande inte hamnar i en ojämlik situation vid LIA på grund av sin egen eller sina vårdnadshavares ekonomiska förutsättningar.

Nya bestämmelser om utbildning som förbereder för examensutbildning

Rädda Barnen välkomnar förslaget att de studerande som i framtiden går förberedande utbildning ska få rätt till studiehandledning och stöd från speciallärare. Landskapsregeringen bedömer att utbildning som förbereder för examensutbildning ökar möjligheterna att bli antagen till en gymnasieutbildning och att fullfölja utbildningen och att få en examen. **Rädda Barnen vill påminna** att för att förverkliga detta behövs tillräckliga resurser för att individanpassa förberedande utbildningen enligt studerandes behov samt att det säkerställs att studeranden aktivt deltar i utvecklingen av den förberedande utbildningen.

Nya bestämmelser om rätten till stöd i skolan

Rädda Barnen välkomnar tydligare bestämmelser om rätt till stöd för lärande och att stödnivåer (allmänpedagogiskt, specialpedagogiskt och mångprofessionellt stöd) harmoniseras med barnomsorgs- och grundskolelagen. **Vi välkomnar** också att beslutsförfarande och möjlighet att överklaga förtydligas samt att rätten till pedagogiska assistenttjänster för studerande med specialpedagogiskt och mångprofessionellt stöd förtydligas.

Vi vill betona vikten av att information om stödinsatser ges tydligt och upprepas varje termin (och oftare vid behov) för både studerande och vårdnadshavare, inklusive hur man överklagar beslut. Ungdomar som deltagit i Rädda Barnens aktiviteter har lyft att information om olika stödåtgärderna ibland hoppas över, vilket skapar osäkerhet om vilka stöd som finns.

³ <https://okm.fi/sv/fragor-och-svar-om-laroplikten>

Rädda Barnen vill betona att det är viktigt att studerande involveras i planeringen av hur stödet praktiskt ges, så att de olika stödformerna faktiskt blir lättillgängliga för studeranden. Ungdomar som har varit involverade i Rädda Barnens aktiviteter har lyft fram att idag även om det finns stödlektioner eller liknande så kan det finnas hinder för att använda dem, t.ex. stigma (alla andra ser vilka som behöver stöd) eller att stödlektionerna är lokaliserade på platser som upplevs som svåra att hitta eller i en annan byggnad.

Rädda Barnen önskar att studerande som har tidigare varit hemundervisade beaktas särskilt när stödsatser planeras. Barnen som har varit aktiva inom organisationen har bl.a. lyft fram att det kan vara utmanande att bli van med stora klasser och/eller det sociala i skolan och dessa studerande ska erbjudas stöd för deras lärande och välbefinnande vid behov för att säkerställa att de kan delta i utbildningen och avlägga examen. Särskilt uppmärksamhet ska fästas vid de barn som kanske haft svårt att vara i grundskolan (till exempel barn som utsatts för mobbning eller barn med hälsoskäl).

Rädda Barnen önskar också att det tydliggörs att vid sjukdom eller liknande längre frånvaro ska studerande ha rätt till stöd samt anpassade möjligheter att delta i undervisningen så långt studerandes mående tillåter det. I Finlands gymnasielag: (29 §Avvikande studiearrangemang) står det att "Studierna för en studerande kan efter den studerandes ansökan eller med den studerandes samtycke delvis ordnas på annat sätt än vad som bestäms och föreskrivs i denna lag eller med stöd av den, om (...) det är motiverat av skäl som har samband med den studerandes sjukdom eller skada eller något annat skäl som gäller hälsotillståndet."

Allmänpedagogiskt stöd (28§, 39§, 61§)

Rädda Barnen välkomnar att allmänpedagogiskt stöd ska vara lättillgängligt och ges så snart behov uppkommer (detaljmotivering 39 § Allmänpedagogiskt stöd).

Enligt detaljmotiveringen "Med stödundervisning avses undervisning och handledning som ges av lärare för att tillgodose den studerandes behov av stöd. Stödundervisning kan ges för att stärka studiefärdigheter, till exempel språkliga, matematiska eller datatekniska färdigheter eller för att stödja färdigheter som rör studieteknik."

Ungdomar som är aktiva inom Rädda Barnen har lyft fram att studerande kan uppleva att lärarna hinner inte alltid ge tillräckligt stöd och många studerande kan även tycka att det är svårt att be om hjälp direkt av en lärare. **Rädda Barnen påminner** att tillräckliga resurser måste säkerställas så att lärarna faktiskt har möjlighet att stödja studerande vid behov.

Detaljmotiveringen anger även att stödet inte är avsett för studerande som på grund av frivillig frånvaro eller passivitet hamnar på efterkälken i sina studier, att den studerande inte är skyldig att ta emot stödet och att gymnasieutbildningen grundar sig även i fortsättningen på den studerandes aktivitet och självständiga roll i studierna.

Rädda Barnen vill betona att även studerande med passivitet behöver stöd, även om gymnasieutbildningen inte är obligatorisk på Åland. Åland ska arbeta aktivt även på gymnasienivå och "vidta åtgärder för att uppmuntra regelbunden närvaro i skolan och minska antalet studieavbrott." (barnkonventionen artikel 28).

I detaljmotiveringen för 39§ står det att för studerande under 18 år tas initiativet till stödet i samarbete med den studerandes vårdnadshavare eller andra lagliga företrädare. **Rädda Barnen rekommenderar** att det tydliggörs att vårdnadshavare inte har rätt att förbjuda en minderårig att få stöd (t.ex. på liknande sätt som det skrivs i landskapslag om barnomsorg och grundskola del IV 12 § att "Vårdnadshavaren har inte rätt att förbjuda en minderårig att använda elevhälsotjänster").

Enligt detaljmotiveringen kan den studerandes lärande och välbefinnande också stödas genom samarbete mellan undervisningspersonal och studiehandledare och personal inom studerandehälsa- och studerandevården. **Rädda Barnen rekommenderar** att det ska finnas tydlig information för studerande om vilka typer av stöd som finns, också bl.a. gällande välbefinnandet.

Specialpedagogiskt stöd

Lagförslaget klargör att specialpedagogiskt stöd ska ges när allmänpedagogiskt stöd inte räcker, exempelvis vid inlärningssvårigheter, funktionsnedsättning eller sjukdom (29§, 40§, 62§). **Rädda Barnen välkomnar särskilt** att specialpedagogiskt stöd, assistenttjänster och särskilda hjälpmedel blir rättigheter även för studerande vid Åland Lyceum.

Unga som har varit aktiva i Rädda Barnens aktiviteter har redan länge lyft fram behov av att möjliggöra olika undervisningsarrangemang och stöd för lärandet även i Lyceum. Ungdomar har lyft behovet av bl.a. smågruppsundervisning på Lyceum. De beskriver att vissa studerande behöver extra tid och stöd för att sedan kunna gå över till vanliga klasser. Ungdomarna menar att smågruppsundervisning bör vara flexibel, anpassad efter den studerandes behov, så att fler känner sig trygga och kan delta fullt ut i gymnasieutbildningen. Också lärarna i gymnasialstadiet önskar konkreta möjligheter till smågruppsundervisning och ett större antal stödtimmar för elever med NPF enligt ÅSUB:s utvärdering om barn, elever och studerande med neuropsykiatriska funktionsvariationer.⁴

Rädda Barnen önskar att det tydliggörs att smågruppsundervisning ingår i de "särskilda undervisnings- och studiearrangemang" som avses som specialpedagogiskt stöd (det framkommer inte tydligt i detaljmotiveringen). Vi vill betona att saknaden av liknande undervisningsarrangemang har gjort att alla studerande inte kunnat delta i den utbildningen de skulle vilja.

Rädda Barnen rekommenderar att tydliggörs att specialpedagogiska stödet inte ska vara beroende av någon diagnos. Tydlig information om detta ska ges åt alla studerande och vårdnadshavare. Väntetiderna för NPF-utredningar på Åland är långa, och hjälp behövs ofta omgående.

⁴ [Åsub, 2022: Barn, elever och studerande med neuropsykiatriska funktionsvariationer](#)

Gymnasieavhoppare

På Åland omfattar läroplikten endast grundskolans lärokurs och det är fortfarande inte obligatoriskt för unga att gå en gymnasieutbildning (så som det är på fastlandet). Då Landskapsregeringen bestämmer att inte förlänga läroplikten på Åland vill **Rädda Barnen påminna** om att det är ytterst viktigt att på alla andra möjliga sätt säkerställa att gymnasieutbildning blir tillgänglig och attraktiv för alla ungdomar samt att det finns tydliga och tillräckliga system för att fånga upp ungdomar som hoppar av sin gymnasieutbildning och som riskerar att stå utan sysselsättning.

Ung Resurs har länge efterfrågat ett system på Åland för att fånga upp gymnasieavhoppare.⁵ Nu föreslås nya bestämmelser (104 § 4 mom) som syftar till att fånga upp och ge stöd dels till unga personer som vill byta utbildning, dels till unga som hoppar av sin gymnasieutbildning och som riskerar att stå utan sysselsättning:

Om den som blivit antagen som studerande är minderårig och av grundad anledning vill byta utbildning eller examen, eller om den studerande utan godtagbar orsak har för avsikt att avbryta utbildning som han eller hon inlett, ska skolan med samtycke av den studerande och dennes vårdnadshavare eller annan laglig företrädare tillsammans utreda vilken utbildning eller examen som är lämplig för honom eller henne. Vid behov ska skolan hänvisa den studerande att söka annan utbildning än den skolan tillhandahåller eller till annan lämplig service.

Enligt detaljmotiveringen "Med annan lämplig service avses exempelvis stöd via tredje sektorn, Ung resurs."

Rädda Barnen ser denna skrivning som ett steg i rätt riktning men **vill lyfta behovet** av ett formaliserat uppföljningsansvar för unga som lämnar grundskolan och inte studerar vidare eller avbryter studierna på gymnasiet.

Rädda Barnen önskar att det utreds om det är möjligt att detta samtycke som nämns i 104 § kan ges när inskrivningen sker för att säkerställa att Ung resurs ska kunna ta en skyndsam kontakt. Alla ungdomar på Åland bör ges samma möjligheter till stöd, oavsett om stödet gäller det fysiska eller psykiska måendet, sysselsättning eller studiefrågor och oavsett oman man studerar eller inte. Möjligheten att ta del av stöd ska inte bero på ungdomens eller vårdnadshavarens förmåga att själva ta reda på och söka upp rätt instans, utan det ska ligga på myndigheternas ansvar att söka upp de ungdomar som är, eller kan vara, i behov att stöd och erbjuda dem hjälp att komma vidare.

Studier som omfattar särskilda säkerhetskrav

I 59 § definieras studier som omfattar särskilda säkerhetskrav eftersom de omfattar krav på minderårigas säkerhet, patient- eller klientsäkerheten eller trafiksäkerheten. Idagsläget vid Ålands yrkesgymnasiet handlar det om grundexamen inom social- och

⁵ Se t.ex. <https://nll.org/artikler/unga-utan-sysselsattning-paa-aaland-vad-hander-efter-grundskolan/>

hälsovårdsbranschen (närvårdare, omsorgsassistent inom funktionshindersarbete), grundexamen i sjöfart, grundexamen i pedagogisk verksamhet och handledning (barnledare) och grundexamen i logistik (examensdel beträffande yrkeskompetens för lastbils- och bussförare).

Rädda Barnen välkomnar skrivningen i 59§ 3 mom. att skolan ska ge den sökande information om vilka krav på hälsotillstånd och andra förutsättningar som gäller för studier som omfattas av särskilda säkerhetskrav.

Rädda Barnen vill påminna om att det är viktigt att följa upp studiemöjligheter för barn med funktionsnedsättning och att det säkerställs att studierätten inte nekas om det inte är helt säkert att det skulle äventyra minderårigas säkerhet, patient- eller klientsäkerheten eller trafiksäkerheten.

Enligt lagförslaget ges Ålands yrkesgymnasium även möjlighet att dra in studierätten för en studerande då studierna omfattar särskilda säkerhetskrav i utbildningen eller yrket. Syftet med bestämmelserna är att förhindra att en studerande, som är klart olämplig för sitt studieområde och som kan orsaka fara för andra i praktiska uppgifter och praktik, fortsätter med studierna och avlägger examen. Enligt förslaget kan skolan dra in studierätten bl.a. om den studerande genom att inom utbildningen upprepade gånger eller allvarligt äventyra någon annans hälsa eller säkerhet har visat sig vara uppenbart olämplig för utbildningsrelaterade praktiska uppgifter vid skolan, på en arbetsplats eller i en annan inlärningsmiljö

Rädda Barnen välkomnar syftet att förhindra att olämpliga personer arbetar med barn, men vill samtidigt påminna om att det är viktigt att säkerställa rättsäkerheten för alla studerande. **Rädda Barnen vill även påminna** om att det centrala är att försöka förebygga situationer där en studerande hamnar i förhållanden som kräver att skolan drar in studierätten. Detta kräver tillräckliga resurser för studerandevård och att behövliga stödåtgärder erbjuds den studerande i rätt tid.

Rädda Barnen understöder förslaget om att "Innan studierätten dras in ska skolan tillsammans med den studerande utreda hans eller hennes möjligheter att ansöka om att få avlägga någon annan examen eller genomgå någon annan utbildning."

Trygg studiemiljö

I 7. kapitlet ingår bestämmelser om trygg studiemiljö som tillämpas på samtliga former av gymnasieutbildning

Rädda Barnen välkomnar tydligare skrivningar i lagen om skolans ansvar att agera skyndsamt när de får kännedom om att en studerande har blivit utsatt för trakasserier, mobbning, diskriminering eller våld som skett i studiemiljön. **Rädda Barnen rekommenderar** att begreppet "studiemiljön" förtydligas samt att det tilläggs att all form av kränkande behandling, även den som skett utanför skoltid men som kommit till skolans kännedom ska hanteras för att säkerställa elevens trygghet, hälsa och möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen. **Vi välkomnar** även skrivningen att

ifall en studerande under 18 år misstänks för eller har utsatts för sådan kränkande behandling ska skolan meddela vårdnadshavaren.

Rädda Barnen välkomnar även skrivningen i 102§ att "När en disciplinär åtgärd övervägs ska gärningens art samt den studerandes ålder och utvecklingsnivå beaktas." Vi vill dock betona att det i diskussioner med olika professionella tydligt har framkommit att den här skrivningen upplevs som otydlig, och att det krävs tydlig vägledning kring hur studerandes ålder och utvecklingsnivå konkret ska beaktas.

Rädda Barnen vill påminna om att det är nödvändigt att lagstiftaren iakttar stor försiktighet vid utformandet av bestämmelser som inkräktar på elevernas fri- och rättigheter, särskilt vid användning av sådana maktmedel som behövs för avlägsnandet om en studerande. Tydlig vägledning och instruktioner behöver tryggas för alla rektorer och lärare angående detta (också med tanke på grundlagutskottets betänkande som redovisas i detaljmotivering för 97§).

Rädda Barnen rekommenderar att det tydliggörs att vid alla disciplin- och säkringsåtgärder (96§) ska det säkerställas att studeranden får stöd, att det ordnas möjlighet till ett personligt samtal med studerandevårdens psykolog eller kurator. Dessutom ska det för den studerande ordnas sådant annat stöd som den studerande behöver när denne återvänder till undervisningen. Nu finns den skrivningen endast i 4 mom. (gällande en studerande som förvägras rätt att delta i undervisningen för högst tre arbetsdagar) men det är viktigt att rätten till stöd blir tydlig redan då studerande ges en skriftlig varning eller beter sig på ett sätt som beskrivs som grund för skriftlig varning (stör undervisningen, beter sig våldsamt eller hotfullt i studiemiljön, gör sig skyldig till fusk eller i övrigt bryter mot ordningen i skolan eller i en annan studiemiljö, eller vägrar visa upp intyg över narkotikatest eller lämnar ett prov som visar att han eller hon missbrukat narkotika).

Rädda Barnen vill att det tydliggörs vad lagstiftaren avser i detaljmotiveringen till 96 § 4 mom.:

"Skolan ska dessutom se till att det för den studerande ordnas sådant annat stöd som den studerande behöver när denne återvänder till undervisningen. Dessa stödåtgärder avser till exempel praktiska undervisningsarrangemang och pedagogiska stödåtgärder om detta behövs. Då stödåtgärderna planeras ska det beaktas om grunden för förvägran att delta i undervisningen är en gärning som anmälts till polisen. Studerande över 15 år är straffrättsligt ansvariga för sina gärningar."

Det är viktigt att det tydliggörs att det straffrättsliga ansvaret **inte får påverka rätten till stödåtgärder vid återvändning till undervisningen**. Enligt barnkonventionen (artikel 40) har alla barn som misstänks, åtalas för eller befunnits skyldiga till brott rätt att behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde, stärker respekten för mänskliga rättigheter, och tar hänsyn till barnets ålder samt vikten av återanpassning och ett konstruktivt deltagande i samhället.

Samtidigt behöver det säkerställas att **skolgången är trygg för alla studerande**. Stödåtgärder och återanpassning måste planeras så att de beaktar både den berörda studerandens rätt till utbildning och behov av stöd, och andra studerandes rätt till en trygg och säker skolmiljö.

Arbetarskydd och tystnadsplikt för den studerande

I 71 § står det att "Vid utbildning som ordnas på en arbetsplats i samband med praktiska arbetsuppgifter svarar arbetsgivaren eller utbildningsavtalsarbetsplatsen för arbetarskyddet för den studerande i enlighet med arbetarskyddslagen (FFS 738/2002). Skolan ska informera arbetsgivaren eller den som tillhandahåller utbildningsavtalsarbetsplatsen om detta ansvar." **Rädda Barnen rekommenderar** att det tilläggs tydligt att skolan ska alltid innan LIA informera studeranden om vilket ansvar som arbetsgivaren har, vilka rättigheter och skyldigheter studerande har enligt arbetarskyddslagen och gymnasielagen (t.ex. tystnadsplikt) samt vem de ska kontakta ifall de inte får sina rättigheter tillgodosedda under LIA. Skolan får inte anta att alla studerande vet hur de ska tänka t.ex. gällande att dela bilder eller kommentarer offentligt från arbetsplatsen och de ska ha rätt till tydlig information innan de ska till LIA.

I 72 § står det att "Om läro- eller utbildningsavtalsförhållandet utvecklar sig på ett sådant sätt att det inte är möjligt att få en tillfredsställande utbildning ska den studerande underrätta skolan om detta." **Rädda Barnen önskar** att det tilläggs att "Skolan ska kontakta studerande (särskilt när det gäller minderåriga) regelbundet under läro- eller utbildningsavtalsförhållandet för att kontrollera ifall läro- eller utbildningsavtalsförhållandet utvecklar sig på ett sådant sätt att det inte är möjligt att få en tillfredsställande utbildning eller att det finns risker för studerandets välbefinnande eller rättigheter."

Rädda Barnen har i olika omgångar träffat ungdomar som har berättat om bl.a. konflikter som uppkommit på arbetsplatsen under LIA samt att studeranden upplever att de har dålig information om vart de ska vända sig ifall något händer på arbetsplatsen. Särskilt utsatta kan studeranden bli på arbetsplatser där de inte kommer ifrån arbetsplatsen, t.ex. ombord på ett fartyg och där måste skolan speciellt hålla kontakt med studeranden för att säkerställa att allt löper bra.

Studerandes påverkansmöjligheter

Vi välkomnar att det tydliggörs i lagen att studeranderåd ska ha rätt till en handledare "med uppgift att stöda och handleda studeranderåden i dess uppdrag". **Vi rekommenderar** att det tilläggs att skolorna ska även på andra sätt "säkerställa tillräckliga verksamhetsförutsättningar för studeranderåden" (liknande skrivning finns i Finlands gymnasielag 33 §), detta kan handla om t.ex. tillräckligt med tid och ungdomsanpassat information som möjliggör att studeranderådet kan sköta sina uppgifter som nämns i 10 §.

Rädda Barnen noterar att skrivningen i den nuvarande gymnasielagen, där "studeranderådet utser en studerande som ska ingå i skolans ledningsgrupp", har tagits bort. I det nya förslaget till landskapslag om Ålands gymnasiemyndighet, 3 §, anges i

stället att *"styrelsen ska bereda företrädare för lärare och övrig personal och studerande möjlighet att delta i styrelsens möten med yttranderätt."*

Vi saknar en motivering till denna förändring och en bedömning av dess konsekvenser. Det är oklart varför den tidigare bestämmelsen om studeranderepresentation i ledningsgruppen har utgått, och hur den föreslagna formuleringen ska garantera minst samma grad av inflytande. **Rädda Barnen vill även påminna** om att det är viktigt att se till att studerande får alltid minst två representanter som kan stödja varandra vid styrelsens möten eller liknande situationer.

Rädda Barnen saknar också en bestämmelse som säkerställer att studeranderåden hörs vid beredningen av budgetförslag, styrdokument, handlingsplaner, trivselstadgan och andra beslut som väsentligt påverkar studerandena. En motsvarande skrivning finns redan i landskapslagen om barnomsorg och grundskola (57 §), där det anges att *"elevrådet ska höras vid beredningen av arbetsplanen och trivselstadgan och före andra beslut som påverkar eleverna väsentligt."* **Rädda Barnen rekommenderar** att en motsvarande skrivning införs även i gymnasielagen.

Vi välkomnar skrivningar att skolorna har ansvar att säkerställa att alla studerande ska få delta och påverka i frågor som gäller verksamheten vid skolorna och gällande beslut som rör de studerande och påverkar deras ställning. Skolorna ska informera de studerande om vilka sätt de har att delta och påverka. Vi vill påminna om att för att detta ska förverkligas krävs en systematisk utbildning för hela skolpersonalen om barns rätt att bli hörda och att deras åsikter beaktas i enlighet med deras ålder och mognad i enlighet med barnkonventionens artikel 12.

Rätt att få handledning och karriärvägledning efter examen

Rädda Barnen välkomnar ny bestämmelse om att den som avlagt examen eller fått intyg över avlagd utbildning på gymnasienivå och som har för avsikt att ansöka till fortsatta studier men som inte fått någon studieplats i examensinriktad utbildning, ska ha rätt att få handledning och karriärvägledning under det år som följer på avlagd examen. Ett önskemål från ungdomar som är aktiva inom föreningen är att stödet utökas, så att studerande vid behov ska ha rätt till vägledning och karriärstöd i minst ett år efter examen.

Stöd efter examen kan bli en viktig del för att motarbeta högre utbildningens ärftlighet, ett sätt att göra högre utbildning tillgängligare för alla i enlighet med barnkonventionens artikel 28 c.

Undervisning i religion och livsåskådningskunskap

Rädda Barnen förstår att gällande undervisning i religion och livsåskådningskunskap är det inte möjligt på gymnasienivå att följa det goda exemplet från landskapslag om barnomsorg och grundskola att religions- och livsåskådningskunskap är ett läroämne som är gemensamt för alla, eftersom religion och livsåskådningskunskap är två olika ämnen i studentexamen.

Rädda Barnen undrar dock om det finns en orsak att enligt lagförslaget ska den studerande befrias från undervisning i religionskunskap på den studerandes eller en minderårig studerandes vårdnadshavares eller annan laglig företrädares begäran. Kan det inte skrivas direkt att en studerande som inleder gymnasieutbildningen får välja mellan religionsundervisning och undervisning i livsåskådningskunskap?